

Naar de ballen

U vindt ze in Skandinavië, Nederland, Zwitserland en het Groothertogdom Luxemburg, maar ook in onze scholen duiken ze op: de grote, gekleurde, opblaasbare zitballen. In zo'n 30 Vlaamse basisscholen is de gewone stoel al verleden tijd. Het voordeel van zo'n zitbal schuilt in de betere drukverdeling in de wervelkolom en een betere doorbloeding van de benen. Als ook de hoogte van het tafelblad wordt aangepast, zitten de leerlingen met een rechttere rug dan wanneer ze op stoelen zouden zitten. Op een bal kunnen zij zich bovendien veel vrijer bewegen dan op het traditionele meubilair. De bewegingsvrijheid op de zitbal zou ook de concentratie en de leerprestaties ten goede komen.

SIGNAAL

Voorts zijn zitballen de helft goedkoper dan stoelen (tussen 600 en 1500 frank per exemplaar, afhankelijk van maat en uitvoering). In het Antwerpse *Pius X-instituut* zitten nu vijf klassen van de lagere school op zitballen. «De gewone stoelen waren toch aan vervanging toe», zegt directeur *Ivo Rens*. «Maar voor sommige leraars is het wel wennen. Er is wat meer beweging, leerlingen veranderen vaker van houding. Bovendien mag de vloer niet te glad zijn. De ballen gaan dan schuiven of maken een krakend geluid.»

Een kwestie van appreciatie dus. Sommige leerkrachten zijn enthousiast, anderen houden de bal nog wat af. En wat vinden de leerlingen ervan? Na een proefproject in een

school in Nederland wou slechts één van de 31 kinderen zijn gewone stoel terug.

IN DE LIFT

Grote klassen, weinig huiswerk

De Vlaamse leerling doet het in wiskunde en wetenschappen op wereldvlak helemaal niet slecht. Dat kon u eerder al in **KLASSE** lezen. Voor **wiskunde** staat hij op een vijfde plaats na Singapore, Korea, Japan en Hongkong. Voor **wetenschappen** staan de eerstejaars secundair op de zevende en de tweedejaars op de elfde plaats. Tot die conclusies kwamen onderzoekers, die de prestaties van zo'n 300.000 dertienjarigen in 41 landen onder de loep namen. Ze onderzochten ook in hoeverre alle leerlingen gelijke kansen tot ontwikkeling krijgen en hoe culturele, sociale en onderwijsfactoren hun prestaties beïnvloeden. In alle landen zeggen de dertienjarigen ongeveer even veel tijd aan schoolse en buitenschoolse activiteiten te besteden. Op dat vlak ligt de lat dus zowat gelijk. In de meeste landen is er geen verschil tussen de prestaties van meisjes en jongens voor wiskunde. Als er al verschillen zijn, dan vallen die in het voordeel van de jongens. Maar voor wetenschappen doen jongens het overal beter. Jongens staan meestal positiever tegenover deze vakken dan meisjes. De landen waar de leerlingen hun eigen succes het laagst inschatten, presteren vaak het best (Japan, Korea en Hongkong). Een kind dat thuis de nodige stimulansen krijgt, presteert beter. Een bureau, een computer, woordenboeken en boeken in huis zijn bijkomende positieve factoren. Ook het studieniveau van de ouders speelt mee. Minder duidelijk is de relatie tussen de prestaties en allerlei onderwijsfactoren, zoals de grootte van klassen, het aantal uren les in een vak en de hoeveelheid huiswerk. Het zeer goed presterend Korea telt de grootste groepen, met meer dan 40 leerlingen in één klas. Landen waar men twee dan wel vijf uur wiskunde of wetenschappen per week onderwijst, presteren zowat even goed. Goed scorende landen als Japan, Tsjechië en Vlaanderen

schaakles, de andere niet. Na twee jaar namen de onderzoekers verschillende tests af. De resultaten lagen duidelijk hoger bij de schaakgroep. In 1992 onderzocht een Nederlands onderzoeker duizend kinderen in *Apeldoorn*. Hij stelde vast dat schakende leerlingen beter konden rekenen, beter informatie konden verwerken en problemen oplossen en taalvaardiger waren dan niet-schakers. Vooral de schakende jongens onderscheidden zich. «Nochtans wordt schaken minder en minder een mannsport», zegt *Erik Cools*, leraar en jeugdschaakleider bij een schaakclub in Mortsel. «Aan de dit jaar georganiseerde *Vlaamse jeugdcriteria* namen 750 jongeren deel van wie 125 meisjes. Eén van die meisjes sleepte de overwinning in haar leeftijdscategorie in de wacht.»

Wereldkampioen

In heel wat scholen is er schaakgelegenheid voor leerlingen, maar schaakonderricht of deelnemen aan scholencompetities komt minder voor. Toch spelen jaarlijks twintig lagere-schoolploegen van vier spelers een rechtstreekse finale van Vlaanderen. Aan het Belgisch kampioenschap voor leerlingen van het secundair nemen jaarlijks zo'n 500 spelers deel. Niet niks, maar in Nederland is schoolschaak een massa-event. Jaarlijks komen daar zo'n 20.000 leerlingen tegen elkaar uit in interscolaire schaakcompetities. Op 2000 basisscholen wordt er op reguliere basis schaakonderricht gegeven, vaak zelfs als onderdeel van het lessenrooster. Met tien grootmeesters, een gewezen wereldkampioen en naar schatting twee miljoen Nederlanders die kunnen schaken heeft het land dan ook een rijke schaakcultuur. «Vooral in het basisonderwijs is schaken immens populair», zegt dr. *Ignace Hendriks*, directeur van het Amsterdamse *Max Euwecentrum*, het kloppend hart van schakend Nederland. «In het secundair neemt de belangstelling af, maar die tendens stelt men op alle fronten vast. Het aanbod voor jongeren

ANALYSE

Schaken op school

Zich beter concentreren, sneller rekenen, een sterker analytisch vermogen ontwikkelen, kritisch denken en oordelen, verantwoordelijkheidszin verwerven... Wie als kind regelmatig een partij schaak speelt, pikt een waaiervan vaardigheden mee. Uit onderzoek blijkt dat schakende leerlingen op school beter presteren dan andere. In sommige Nederlandse basisscholen maakt schaken zelfs deel uit van het lessenrooster. En in de lerarenopleiding is er een onderdeel schaakbegeleiding in de maak. Maar ook bij ons is schoolschaak soms meer dan een bezigheids-therapie. Een reportage op 64 velden.

«Van de pakweg 160 leerlingen spelen er zestig schaak», zegt *Flis de Grave*, leraar in de gemeentelijke basisschool in *Vrasene*. «Drie keer per week krijgen ze gewoon spelgelegenheid, één keer per week geef ik les. Volgend jaar integreer ik schaken in mijn lessen.» De Grave is nu tien jaar met schoolschaak bezig en ziet het aantal liefhebbers nog stijgen. Sommige leerlingen vormen een ploeg en doen mee aan de scholencompetitie van de *Vlaamse Schaakfederatie*, een kampioenschap dat de school al eens won. Of schaken dan zo nuttig is voor leerlingen?

FLIS DE GRAVE: «Absoluut. Schakende leerlingen kunnen zich beter concentreren, leren afspraken nakomen, bouwen inzichten op... Ze worden zelfs stressbestendiger en leren incasseren. Dat zijn enkele positieve effecten, maar er zijn er veel meer.»

Beter rekenen

Reeds in 1981 toonden *L. Verhofstad-Denève* en *J. Christiaan* van de *Universiteit Gent* aan dat schaken het leren bevordert. Zij verdeelden veertig kinderen uit het vijfde leerjaar in twee willekeurige groepen. De ene groep kreeg twee jaar lang

geven relatief weinig huiswerk mee. Onderzoeksresultaten van de 14- tot 18-jarige leerlingen volgen later. Met alle gegevens bij elkaar hopen de onderzoekers strategieën te kunnen voorstellen om de kwaliteit van het onderwijs nog te verbeteren.

PESTEN

Geen klikspanen

Eén of vijf leerlingen is zo ongelukkig op school dat hij er weg wil. Dat blijkt uit onderzoek in 25 secundaire scholen in het Engelse *Staffordshire*. Meer dan de helft heeft op een of andere manier met pesten te maken: hetzij als slachtoffer, hetzij als pestkop. Onderzoekers staken hun licht op bij 4700 leerlingen tussen 11 en 17 jaar oud. 17 procent had zelf al iemand geplaagd, één tiende noemde zich uitsluitend slachtoffer van pesterijen en 14 procent was beide. Zeven procent van de slachtoffers heeft het over vernieling van eigendom, twintig over verbale agressie. Niet minder dan 61 procent voelt zich ook buiten de school ver van veilig. «De meeste incidenten op school balanceren tussen grappenmakerij en pesterijen», zeggen de onderzoekers. «Het is één van de redenen waarom veel pestgedrag onopgemerkt voorbijgaat. Bovendien wil niemand voor klikspanen doorgaan.» De onderzoekers pleiten voor een systematische aanpak op school, een actieplan waarbij alle leerkrachten betrokken worden. Sommige scholen vrezen echter imago-verlies en minimaliseren het probleem. Dat staat in de *Times Educational Supplement*.

INTERNET

Roddelen over leraars

«Welkom bij de KIDS van Twente Web!!! Er zijn hieronder een aantal leuke links opgenomen die je op z'n minst moet kennen. Wil je roddelen

over leraren of babbelen met een geheime liefde? Dat kan hier allemaal en nog veel meer!! Kiezen maar!!! Ook kun je een kleurplaat downloaden. Probeer maar eens!» Roddelen over leraars is zo oud als de leraar zelf, maar dat het nu ook op Internet kan, is nieuw. Wie de site van *Twente Web* met dat doel bezoekt, moet zich wel volledig kenbaar maken en namen noemen. Dat resulteerde tot nu toe in taalkundig expressionistische uitingen als «Ik vind dat Dhr. oude Luttikhuis te veel huiswerk geeft en soms domme grapjes maakt en als je er dan om lacht WORDT JE DE KLAS UIT GESTUURDT.» (*Jan*) of simpelweg «Mijn geschiedenisleraar Veenstra haalt altijd oude koeien uit de sloot.» (*Joris*) en een aantal laag-bij-de-grondse tot platvloerse uitspraken, maar gelukkig is er ook *Henk* die onomwonden zegt: «Meester Paul Jonge Poerink is de beste leraar die ik ken!» Voor elk wat wils dus, maar betreden op eigen risico. www.twenteweb.nl/kids/doen

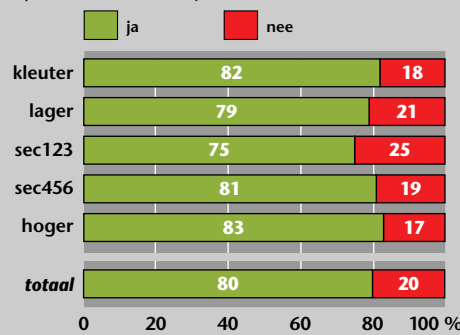
NASCHOLING

Vier op vijf in de leer

De onderwijstrein staat niet stil. De Vlaamse leerkrachten laten zich dan ook niet pramen om zich bij te scholen. Volgens een exclusieve enquête van KLASSE bij 2000 leerkrachten volgde bijna 80 procent de jongste twee jaar nascholing. Er zijn geen opvallende verschillen tussen de onderwijsniveaus, al scoren leraars in het lager secundair iets hoger. Docenten en kleuterleiders scoren het hoogst. Verschillende nascholingscentra spreken trouwens van een toenemende belangstelling voor studiedagen en workshops.

Ik heb de jongste twee jaar nascholing gevolgd

(in procenten)
Enquête van KLASSE bij 2000 Vlaamse leerkrachten

Klasse Grafiek

is nu eenmaal veel groter dan vroeger.»

Bobby Fisher

Eddy Maes, leraar in het *St-Xaveriuscollege* in *Borgerhout*, krijgt elke twee weken zo'n 25 vaste klanten, leerlingen van het secundair, achter het schaakbord. Ook hij geeft schaakles. Bovendien geeft hij alle leerlingen speelgelegenheid tijdens de middagpauze. Schoolschaak is vaak een eenmansinitiatief, maar dat is ook in Nederland het geval. «Er zijn goede cursussen en lesmethodes voorhanden, maar schoolschaak staat of valt met het engagement van directie en leerkrachten», zegt *Ignace Hendriks*. «En die leerkrachten hoeven niet eens goede schakers te zijn. Het is niet de bedoeling een nieuwe *Bobby Fisher* of *Gary Kasparov* te kweken. Het gaat er veeleer om kinderen die graag schaken daartoe de gelegenheid te geven en ze tegelijk alle vaardigheden aan te leren die bij het spel komen kijken.»

Die vaardigheden blijken het schaken veruit te overstijgen: zelfdiscipline, concentratie, logisch en kritisch denken, consequent oordelen en beslissen, zijn verantwoordelijkheid nemen, kunnen visualiseren, oorzaak en gevolg kunnen verwoorden... het groeit allemaal mee achter het schaakbord. «Bovendien heeft schaken een heel democratische dimensie», voegt *Hendriks* toe. «Elk onderscheid van leeftijd, geslacht, sociale afkomst, intellect enz. valt weg.» Ook onderzoeker *Pieter Spaander* ziet veel heil in schoolschaak: «Het is een veilig en leerzaam communicatiemiddel tussen alle groepen. Voorts kan schaken het zelfbeeld van kinderen bevorderen. Een kind van elf dat verslagen wordt door een kind van acht zal het met andere ogen bekijken, zal het mogelijk niet meer pesten en zelfs beschermen.»

Ook ouders

Toen *Bart Vrancken* vorig jaar naar het *OLV-College* in Antwer-

pen overstapte om er zijn derde graad secundair af te werken, merkte hij dat er niet kon worden geschaakt. Hij richtte dan maar zelf een club op. «Via de leerlingenraad deed ik de directeur een schaakvoorstel en dat viel in goede aarde. De school kocht zes borden met stukken en zo kon al wie daar zin in had tijdens de middagpauze gaan schaken. Ik hoop nu wel een opvolger te vinden om de begeleiding van mij over te nemen. Als een leerkracht dat zou willen doen, zou dat natuurlijk ideaal zijn.» Nederlandse scholen betrekken ook de ouders bij het schoolschaak. Ze organiseren schaaklessen voor hun leerlingen om zes uur 's avonds en bieden tegelijk parallelcursussen aan voor volwassenen. «Voor sommige scholen hoort het organiseren van schoolschaak bij het imago», besluit *Ignace Hendriks*. «En waarom niet? Behalve het feit dat het een zinvolle tijdsbesteding is, zijn de kosten beperkt, bestaan er geen leeftijds grenzen en brengt het veel sociaal contact met zich mee.»

Wilt u meer informatie over school-, jeugd- en clubschaak? Wilt u een cursus schaakinstruitor volgen of zoekt u lesmateriaal? De Vlaamse Schaakfederatie (VSF) helpt u graag verder.

Vlaamse Schaakfederatie - Hugo Van Steenwinckel - Oxdonckstraat 66 - 1880 Kapelle-op-den-Bos - tel 015-71 47 43 (na 17 uur)

Het Max Euwecentrum informeert elke schaker via schaakboeken, software, video en teletekst. Voorts organiseert het cursussen, studiedagen, lezingen en congressen over diverse aspecten van het schaken. Er loopt ook een permanente tentoonstelling rond ex-wereldkampioen Max Euwe. Interessante publicaties over schaken en onderwijs zijn:

- **Jeugschaak en psychologie** - *Renate Limbach*. Overzicht en analyse van alle vaardigheden die bij schaken (en veel meer dan dat) komen kijken.
- **«Meester, is dit mat?»** - *Pieter Spaander*. In deze sterk praktijkgerichte scriptie schetst de auteur onder meer manieren en voorwaarden om schoolschaak te organiseren in de basisschool.

Max Euwecentrum - Max Euweplein 30A - 1001 GM Amsterdam - Nederland - tel 00-31-20-625 70 17